

TYTTI RANTANEN

Pilkkujen kulttuuripolitiikkaa

”Kymmenen *bopoa* [boheemia porvaria] on ihas-televinaan kahta punaista pilkkua kankaalla, koska spekulatiiviset markkinat ovat määränneet taiteilijalla olevan jotain arvoa – tätä ei suoraan sanottuna voi minun mielestäni kutsua kulttuuripolitiikaksi.”

Ranskan äärioikeistolaisen Front National -puolueen nuorimpiin kansanedustajiin kuuluva Marion Maréchal-Le Pen (s. 1989) laukoi mielipiteitään kulttuuri-instituutioista puolueen kesäkoulun päättäjaisissä Marseillessa 2015. Hänen tätinsä, puolueen nykyinen keulakuva Marine Le Pen (s. 1968) seurasi kulttuuripoliittisten ulostulojen sarjaa pian Pariisiin marraskuun terroriskujen jälkeen. Avoimessa vetoomuksessaan taiteilijoille Le Pen lupaa perustaa ”taiteilijoiden taimitarhoja” vastineeksi elitistisiksi leimaamilleen alueellisille taidetoimikunnille. Kunniakas gallialainen kulttuuriperintö (*patrimoine*) on saatettava paraatipaikoille aina Grand Palais’ta myöten. Sitä vastoin maahanmuuttajia käsitteleville näyttelyille ja tapahtumille ei tule kohdentaa euroakaan.¹

Kumpikin lausunto nostatti myräkän. *Libération*-lehdessä julkaistussa vastineessa useat sadat taiteilijat tuomitsevat Marine Le Penin puheet mauttomiksi hetkenä, jona on avattava sydämet, ikkunat ja ovet ummehtuneeseen kansallistuntoon käpertymisen sijaan². Myös Marseillessa tartuttiin toimeen. Taide- ja kulttuurityöntekijöiden ammattiliitto järjesti ”*Prière de déranger* (Pitää häiritä)” -kulttuuritapahtumakokonaisuuden ja otti kaiken irti paheksutuista punaisista pilkuista. Samalla julkaistiin manifesti ”Punaisten pilkkujen välttämättömyydestä”, 250 allekirjoittajan joukossa muiden muassa 1980-luvun maineikas kulttuuriministeri Jack Lang (s. 1939).³

***

Onko nykytaide turmiollista tai onko sen puolustaminen radikaalia? Vaikka Front National on muovannut kulttuuripoliittisen ohjelmansa vasta viime vuosien aikana, siinä on ilmeisiä yhtymäkohtia perussuomalaisten linjauksiin. Myös vastareaktiot yhtenevät: perussuomalaisten kulttuuripoliittisia puheita seurasi keväällä 2011 aimo äläkkä sekä kokonainen rappiotaiteelle omistettu festivaali Helsingissä.

”Rappiollinen” nykytaide on ilmiselvä äärioikeistolainen olkiukko, mutta se ei jätä koskaan kylmäksi. Kerta toisensa jälkeen populistitrollit provosoivat kulttuuriväen puolustamaan sille tärkeitä asioita tavoilla, jotka uhkaavat kääntyä trivialiteeteiksi tai parodiaksi itsestään – kuten vaikka pilkuille omistettu manifesti. Modernismin lehtiä ei revitä aikakirjoista eivätkä punaiset pilkut liene vaarassa.

Ainakin Helsingissä marraskuussa 2016 kaikenvärisillä pilkuilla pyyhkiä hyvin. Helsingin taidemuseo HAM:in Yayoi Kusama -näyttelyssä on vierailut kahdeksan viikon aikana satatuhatta kävijää. HAM:in, Kiasman, Sara Hildénin ja Serlachiuksen taidemuseoiden

Kuva: Tytti Rantanen

vetonaulat eivät ole ainakaan marginaalista nykytaidetta. Kusama-näyttely on koko kaupungin immerssiivinen *selfie*-puuhamaa – ei häiritsevää ja haastavaa radikalismia, ei myöskään harvalle avautuva elitistinen katselmus⁴. Kusama (s. 1929) installoi Venetsian Biennaaliin 1966 omin luvun *Narcissus Garden* -teoksen ja yritti kaupustella sen peilipalloja, kunnes hänet heitettiin ulos. Nyt kävijät tekevät koko Tennispalatsin näyttelytilasta Narkissoksen puutarhan. Kuten Theodor W. Adorno luonnehtii, taiteen autonomian kulttuurituotteeksi ja fetišsiksi taantumisen yksi ilmentymä on taiteen kuluttajan hinku heijastaa teokseen ”oman itsensä standardisoitu kaiku” teokseen unohtumisen sijaan⁵.

Nykytaide ei myöskään näyttäyty radikaalina muutosvoimana jälleen käytävässä keskustelussa Guggenheim-museon aikeista avata haarakonttori Helsinkiin. Puheenvuorojen enemmistö on vellonut taloudellisissa näkökohdissa taiteen sisältöjen tai taideinstituutioiden rakenteiden, etiikan ja mahdollisuuksien sijaan. Museon tuloa kannattava mainostoimisto Kallio yksinkertaistaa asetelmaa kampanjassaan: Guggenheim Helsingin rahoitus pohjaa kyseenalaistavista kriitikoista rakennetaan kuva ankeuttajina, jotka mieluummin pitävät kaavaillun tontin parkkipaikkana kuin nauttivat taiteesta – ikään kuin parkkipaikka ja Guggenheim olisivat kaupunkitilan käytön ja taiteenteon edistämisen kaksi ainoaa vaihtoehtoa.

***

Taide, edistys, kulttuuri, politiikka ja sivistys ovat kaikki häilyviä käsitteitä, joihin voi ladata mitä vain. Oskari Onninen etsi *Imagessa* kadonnutta suomalaista sivistysporvaria, joka eroaa Maréchal-Le Penin irvaillemasta boheemista jälkeläisestään. Jäljet johtavat 1920–1940-lukujen äärioikeistolaiseen eliittiin, jonka arvot ja ohjelma muistuttivat patriotismissaan ja ultrakonservatiivisuudessaan Front Nationalin ja perussuomalaisten taidekäsitystä. Pitkän *feature*-jutun välipalana Matti Klinge haikailee ranskalaisten sivistyneisyyttä: ”Kun ranskalainen menee rannikolle, vanhemmat keskustelevat Platonista ja Cicerosta samalla, kun lapset leikkii hiekalla.” ”Klassinen sivistys ei ole enää arvossaan”, lausuu Onninenkin tekstissään.⁶

Klingen ihailemilla ranskalaisilla on omat etanapihintinsä pannussa, jos jäljitetään sodanjälkeisen Euroopan sivistyksen ja kulttuurin kriisipisteitä. Teoksessaan *Hätä on tarpeen* Tommi Uschanov kuvailee yksityiskohtaisesti 1960-luvun puolivälin ja jälkipuoliskon yhdysvaltalaisista poliittisista maisemaa yhtenä siitä lähtien piinanneen kulttuuripessimismin alkusysäyksistä⁷. Uschanov on valinnut rajata Ranskan pois laajemmasta käsittelystä, mutta kiehtovasti Pariisin 1968 opiskelijamellakoiden aattona ja aikaan keskusteluun yhtyi jopa kulttuurinihilistisiä ääniä. Radikaaleimmat ajattelijat kokivat ongelmaksi itse kulttuurin ja sivistyksen, sillä ne ovat porvarillisen järjestyksen tuotteita.

Samana vuonna, jonka Kusama kaupitteli peilipallojaan, laati kansainvälisiin situationisteihin kuulunut Mustapha Khayati pamfletin ”Opiskelijaympäristön kurjuudesta” (1966). Alaotsikkonsa mukaisesti teos käsittelee kysymystä talouden, politiikan, psykologian, seksuaalisuuden ja ”varsinkin intellektualismin” näkökulmasta. Khayati julistaa, että massaviihteen ja korkeakulttuurin kuluttamisella ei ole järin suurta eroa – Georges Perecin, Alain Robbe-Grillet’n ja Jean-Luc Godard’in teoksia voidaan märehtiä yhtä ajatuksettomasti kuin mitä tahansa muuta.⁸ Samoin Adorno esittää, että kriitistenkin teosten särmä laimentuu harmittomaksi ja mukavaksi, kun ne ”haudataan kulttuuritavaroiden pantheonin” eli erilaisiin kulttuuri-instituutioihin⁹. Khayatilille nämä teokset ovat jo syntyhetkellään kuolleita. Vain luova vallankumouksellinen toiminta voi johtaa autenttiseen runouteen ja juhlaan.¹⁰

***

Mitä tapahtui sivistykselle ja kulttuurille? Kampesivatko 60-luvun radikaalit ne korokkeiltaan vai kuolivatko ne patsaiden mukana? Jos kampesivat, ei tilalle näytä nousseen ainakaan omaehtoista runoutta ja juhlaa. Ehkä tilalle on tullut tyhjiö, jota täytetään lehtijutuilla kadonneesta sivistysporvarista. Todennäköisemmin sivistys ja kulttuuri ovat yhä tärkättyinä staattisiksi kunniaviireiksi, omistamisen kohteiksi, joiden verukkeella voidaan ajaa erilaisia tarkoitusperiä museorahoituksesta *patrimoine*n pimeimpiin puoliin. Sen sijaan että sivistystä, kulttuuria ja taidetta pidetään yllä rakentamalla seiniä, sulkemalla rajoja ja tukemalla eriarvoistavia rakenteita, tulisi ne käsitellä osaksi eläviä ja uutta luovia ajattelutaitoja.

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Marine Le Pen aux artistes: ”Vous comptez à mes yeux...” *Le Monde* 25.11.2015.
- 2 Lettre ouverte des artistes à Marine Le Pen. *Libération* 30.11.2015.
- 3 Les artistes réagissent aux attaques des Le Pen contre la culture. *Les Inrocks* 30.11.2015.
- 4 Kusaman kaupallisuuden monista kerrostumista ks. Saara Hacklin, Kusaman vallattomat pilkut. Elämyksen ja analyysin välissä. *Mustekala*. Verkossa: mustekala.info/node/37778.
- 5 Theodor Adorno, *Esteettinen teoria* (Ästhetische Theorie, 1970). Toim. Gretel Adorno & Rolf Tiedemann. Suom. Arto Kuorikoski. Vastapaino, Tampere 2006, 56–57.
- 6 Oskari Onninen, Mihin katosi sivistysporvari? *Image* 10/16.
- 7 Tommi Uschanov, *Hätä on tarpeen*. Teos, Helsinki 2015.
- 8 Mustapha Khayati, *De la misère en milieu étudiant, considérée sous ses aspects économique, politique, psychologique, sexuel et notamment intellectuel et de quelques moyens d’y remédier. Suivi de Nos buts et nos methods dans le scandale de Strasbourg* (1966). Editions Sul-liver, Aix-en-Provence 1995, 13–14.
- 9 Adorno 2006, 438.
- 10 Khayati 1995, 34.